

Reactie van Atria op discussiepapers t.b.v. discussiebijeenkomst ‘Seksuele gerichtheid in AWGB’ van 21 juni 2019 op Ministerie van Binnenlandse Zaken

Auteur: Dr. E. Maliepaard (Onderzoeker)

Introductie

In deze reactie wordt de mogelijke herformulering van de term “hetero- of homoseksuele gerichtheid” tot “seksuele gerichtheid” vanuit (met name) biseksueel perspectief besproken.

De expliciete restrictie “hetero- en homoseksuele gerichtheid” in de Grondwet en AWGB is een term die voortkomt uit een mononormatief gedachtegoed: gedachtegoed dat (1) individuen op personen van slechts één sekse of geslacht kunnen vallen (en dus monoseksueel zijn) en dat (2) seksuele gerichtheid niet fluïde of dynamisch is. Iemand is homoseksueel of lesbisch vanwege seksuele en emotionele aantrekkingskracht tot iemand van gelijk geslacht en heteroseksueel wanneer iemand zich emotioneel en seksueel aangetrokken voelt tot iemand van het andere geslacht.¹ Variatie wordt uitgesloten. Binnen dit mononormatieve discours worden andere gerichtheden² waarbij individuen die zich seksueel en/of emotioneel aangetrokken voelen tot meerdere geslachten (en genders) niet erkend als valide gerichtheden. De restrictie “hetero- en homoseksuele gerichtheid” in de Grondwet en AWGB reproduceert hierbij het mononormatieve discours in de Nederlandse samenleving in wet- en regelgeving en draagt bij aan (gevoelens van) uitsluiting.

Ontwikkelingen

Zowel internationaal als in Nederland is er echter in toenemende mate aandacht voor gerichtheden die buiten het mononormatieve systeem vallen. Internationaal is er reeds sinds de jaren '90 meer aandacht voor biseksualiteit als seksuele gerichtheid, met name in de Angelsaksische landen. In Nederland is de emancipatie voor biseksualiteit een vrij recent fenomeen³, niet alleen binnen wetenschap maar ook in de maatschappij en beleid.⁴⁻⁵ De onwetendheid over biseksualiteit is nog groot.

Internationaal is er juist een tendens waarneembaar van een toenemende identificatie met biseksualiteit en andere gerichtheden van individuen die zich niet alleen tot mannen of vrouwen aangetrokken voelen, bijvoorbeeld panseksualiteit, omnisexualiteit en queer.⁶⁻⁷ In wetenschappelijke publicaties worden deze gerichtheden ook wel samengevat als pluriseksuele gerichtheden als tegenhanger van de monoseksuele gerichtheden (homoseksualiteit en heteroseksualiteit).⁸ Het open benoemen van “seksuele gerichtheid” in de AWGB biedt dan ook mogelijkheden om het toenemende aantal pluriseksuele gerichtheden hierin te vatten.

¹ Felten, H. & Maliepaard, E. (2015) Biseksualiteit: 10 keer vraag en antwoord. Movisie/Landelijk Netwerk Biseksualiteit. Online: <https://www.movisie.nl/publicatie/biseksualiteit-10-keer-vraag-antwoord>

² In deze reactie wordt er vanwege de leesbaarheid alleen gesproken over “gerichtheden”, om aan te sluiten bij Van den Brink en Tigchelaar die aangeven dat gerichtheid dezelfde betekenis heeft als oriëntatie.

³ Oosterhuis, H. & Lipperts, A. (2010) Tussen wal en schip. De moeizame emancipatie van biseksualiteit. *Tijdschrift voor Seksuologie* 34, 1, pp. 3-18.

⁴ Van Lisdonk, J. (2018) Uncomfortable encounters Dutch same-sex oriented young people's experiences and the relation with gender nonconformity in a heteronormative, tolerant society (diss. VU).

⁵ Maliepaard, E. (2018) Bisexual Rhapsody: On the everyday sexual identity negotiations of bisexual people in Rotterdam and Amsterdam and the productions of bisexual spaces (diss. RU).

⁶ Flanders, E.F. (2017) Under the bisexual umbrella: Diversity of identity and experience. *Journal of Bisexuality* 17, 1, pp. 1–6.

⁷ Galupo, M.P., Ramirez, J.L., & Pulice-Farrow, L. (2017) “Regardless of their gender”: Descriptions of sexual identity among bisexual, pansexual, and queer identified individuals. *Journal of Bisexuality* 17, 1, pp. 108–124.

⁸ Maliepaard, E. (2018) Biseksualiteit versus panseksualiteit versus...? *Raffia: On gender, diversity and feminism*. Online: <https://raffia-magazine.com/2018/09/23/biseksueel-versus-panseksueel-versus/>

Bi-inclusief beleid

Het emancipatiebeleid van het Ministerie van OCW lijkt de maatschappelijke trend te volgen – meer aandacht voor gender- en seksuele diversiteit – en blijkt eveneens meer inclusief te zijn geworden de afgelopen 10 jaar. Een analyse van beleidsdocumenten van OCW uit de Derde Golf van Homo-Emancipatiebeleid (2007-2012) concludeert dat, hoewel de nadruk blijft liggen op homoseksuele mannen en (in mindere mate) lesbische vrouwen, er voorzichtig aandacht komt voor transgender personen. Aandacht voor biseksuele personen is vooral beperkt gebleven tot het bewijzen van lippendienst.⁹

Recentere beleidsdocumenten laten belangrijke ontwikkelingen zien op het gebied van genderdiversiteit, met name door toegenomen aandacht voor transgender personen en mensen die leven met intersekse/DSD. Het recente LHBTI-emancipatiebeleid omarmt dus de gedachte dat er meer is dan alleen maar de categorieën “man” en “vrouw” en geeft daarmee ook de beperkingen van het mononormatieve discours aan.

Inclusie van biseksualiteit in overheidsbeleid is belangrijk voor de erkenning en herkenning van biseksualiteit in het algemeen. Stigma omtrent biseksualiteit, de onzichtbaarheid van biseksualiteit in de samenleving en het onzichtbaar maken van biseksualiteit door het mononormatieve discours (*bisexual erasure*) zijn factoren die mogelijkwijs leiden tot een mindere mentale gezondheid van biseksuele personen vergeleken met heteroseksuele, lesbische en homoseksuele personen.¹⁰ Niet alleen in Angelsaksische landen blijkt de gezondheid van biseksuelen minder te zijn, maar ook in Nederland laat onderzoek zien dat biseksuelen een mindere gezondheidspositie hebben.¹¹⁻¹² Het daadwerkelijk includeren van biseksualiteit in beleid – het zichtbaar maken van biseksualiteit, het bespreekbaar maken van specifieke problematiek voor biseksuelen en het valideren van biseksualiteit als seksuele gerichtheid en identiteit – kan bijdragen aan een betere mentale gezondheid voor biseksuele personen.

Niet alleen vanuit een gezondheidsperspectief, maar ook vanuit een burgerschapsperspectief – de relatie tussen burger en staat – is het belangrijk om bi-inclusief beleid te ontwerpen.¹³ Doorgaans stopt de aandacht voor niet-heteroseksuele gerichtheden, zowel op nationaal als lokaal niveau, bij aandacht voor homoseksuele en lesbische personen.¹⁴ De representatie van biseksualiteit in beleid is vanuit een mensenrechtenperspectief echter noodzakelijk voor het creëren van condities voor zelfidentificatie, zelfacceptatie en zelfontplooiing (= open zijn over eigen seksuele gerichtheid) van mensen met een biseksuele gerichtheid, maar ook voor het aangaan van romantische relaties en hier uiting aan geven in publieke domeinen.¹⁵⁻¹⁶ Het feit dat biseksuele personen weinig open zijn over hun identiteit of seksuele- en emotionele aantrekkingskracht tot mensen van meerdere geslachten¹⁷⁻¹⁸ is een gegronde reden om bi-inclusief en bi-specifiek beleid te voeren.

---

⁹ Maliepaard, E. (2015) Bisexual citizenship in the Netherlands: on homo-emancipation and bisexual representations in national emancipation policies. *Sexualities* 18, 4, pp. 377-393.

¹⁰ Ross, L.E. (2018) Prevalence of depression and anxiety among bisexual people compared to gay, lesbian, and heterosexual individuals: A systematic review. *The Journal of Sex Research* 55, 405, pp. 435-456.

¹¹ Felten, H. & Maliepaard, E. (2015) *ibid.*

¹² Van Beusekom, G. & Kuyper, L. (2018) *LHBT-Monitor 2018*. Sociaal en Cultureel Planbureau: Den Haag.

¹³ Waites, G. (2005) The fixity of sexual identities in the public sphere: Biomedical knowledge, liberalism and the heterosexual/homosexual binary in late modernity. *Sexualities* 8, 5, pp. 539-569.

¹⁴ Cooper, D. (2006) Active citizenship and the governmentality of local lesbian and gay politics. *Political Geography* 25, 8, pp. 921-943.

¹⁵ Richardson, D. (2000) Constructing sexual citizenship: Theorizing sexual rights. *Critical Social Policy* 20, 1, pp. 105-135.

¹⁶ Maliepaard, E. (2015) *ibid.*

¹⁷ Kuyper, L. (2015) *Wel trouwen, niet zoenen: De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen 2015*. Sociaal en Cultureel Planbureau: Den Haag.

¹⁸ Maliepaard, E. (2018) Disclosing bisexuality or coming out? Two different realities for bisexual people in the Netherlands. *Journal of Bisexuality* 18, 2, pp. 145-167.

Conclusie

Inclusie van biseksualiteit is niet alleen te bereiken door het daadwerkelijk benoemen van biseksualiteit in beleid, of bijvoorbeeld in de AWGB, of het bespreken van specifieke problemen van biseksuele personen in beleidsdocumenten. De herformulering van “hetero- en homoseksuele gerichtheid” in de AWGB en Grondwet tot “seksuele gerichtheid” is, naast een noodzakelijke stap voor een alomvattende formulering van diversiteit in seksuele gerichtheden, een belangrijke stap om *bisexual erasure* (welke waarschijnlijk vooral uit onwetendheid is ontstaan) ongedaan te maken.¹⁹ *Bisexual erasure* is hierbij de restrictie “hetero- en homoseksuele gerichtheid” welke geen ruimte biedt voor biseksuele en andere pluriseksuele gerichtheden. Tot slot levert een herformulering een bijdrage – hoewel geen expliciete benoeming van biseksualiteit – aan beleid, wet- en regelgeving welke meer inclusief is voor mensen met een biseksuele of een andere pluriseksuele gerichtheid (zoals panseksualiteit, omniseksaliteit en queer) en daarmee aan de erkenning van de rechten van personen met een biseksuele of andere pluriseksuele gerichtheid.

---

¹⁹ Marcus, N. (2018) The global problem of bisexual erasure in litigation and jurisprudence. *Journal of Bisexuality* 18, 1, pp. 67-85.